

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20... оны ... дугаар
сарын ..-ний өдөр

Улаанбаатар хот

ХОТ, СУУРИНЫ НОГООН БАЙГУУЛАМЖИЙН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь хот, суурины ногоон байгууламжийг төлөвлөх, байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, хяналт тавихтай холбогдсон төр, иргэн, хуулийн этгээдийн хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж

2.1. Хот, суурины ногоон байгууламжийн тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Хот байгууллатын тухай хууль, Барилгын тухай хууль, Ойн тухай хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн хамрах хүрээ

3.1. Монгол Улсын хот, суурины эдэлбэр газарт хамаарах ногоон байгууламжийг төлөвлөх, байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, хяналт тавихтай холбогдох харилцааг зохицуулахад өмчийн төрөл, хэлбэр харгалзахгүй энэ хууль үйлчилнэ.

3.2. Хот, суурины ногоон бүсэд хамаарагдах хамгаалалтын ойтой холбогдох харилцааг Ойн тухай хууль тогтоомжоор зохицуулна.

3.3. Ногоон байгууламж дахь ургамлын өвчин, хөнөөлт шавж, мэрэгч амьтан, хөл газрын ургамал зэргээс хамгаалах, түүнтэй тэмцэх, хорио цээр тогтоох, хяналт тавихтай холбогдох харилцааг Ургамал хамгааллын тухай хууль тогтоомжоор зохицуулна.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1. “ногоон байгууламж” гэж хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, барилгажилтын зураг төслийн дагуу архитектур-орон зайн тааламжтай орчин бүрдүүлэх, агаар, ус, хөрс, дуу шуугианы бохирдлыг бууруулах, байгалийн тэнцэл алдагдах, гамшгаас сэргийлэх зорилгоор байгуулсан цэцэрлэгжсэн орон зай, талбай, цэцэрлэгжүүлсэн гудамж, цэцэрлэгт хүрээлэн, бичил цэцэрлэг, тусгай зориулалтын, ногоон зурвас болон байгалийн унаган төрхийг ашигласан нэгдлийг;

4.1.2. “цэцэрлэгжсэн орон зай, талбай” гэж амьд мод, бут, сөөг, өвслөг ургамал, цэцэг зэрэг зөөлөн ландшафт, усан толио, усан оргилуур, архитектурын жижиг элемент, биеийн тамир, чийрэгжүүлэлтийн тоноглол, зориулалттай байгууламж, хүүхдийн тоглоомын талбай, дугуй болон явган зам, сүүдрэвч, сандал, гэрэлтүүлэг зэрэг хатуу ландшафтыг хослуулсан бүрдлийг;

4.1.3. “нийтийн хэрэгцээний ногоон байгууламж” гэж нийтийн зориулалтаар ашиглах цэцэрлэгжүүлсэн орон зай, талбайг;

¹ Монгол Улсын Үндсэн хууль – “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 1992 оны №1

4.1.4 "цэцэрлэгт хүрээлэн" гэж хот, суурин газарт иргэдийн эрүүл, аюулгүй, ая тухтай амрах, чөлөөт цагаа зохистой өнгөрүүлэх таатай орчин, нөхцлийг бүрдүүлсэн нийтийн соёл, спорт, амралт, аялал жуулчлал, танин мэдэхүйн зорилгоор байгуулсан цогцолборыг;

4.1.5. "бичил цэцэрлэг" гэж иргэдийн эрүүл, аюулгүй, ая тухтай амрах, чөлөөт цагаа зохистой өнгөрүүлэх бичил орчинг бүрдүүлсэн олон нийтийн, үйлдвэрлэл үйлчилгээний барилга байгууламж, орон сууцны хороолол болон бусад шаардлагатай газарт байгуулсан ногоон байгууламжийг;

4.1.6. "тусгай зориулалтын ногоон байгууламж" гэж тодорхой чиг үүрэг, хамгаалалтын зориулалтаар байгуулагдсан ногоон байгууламжийг;

4.1.7. "хязгаарлагдмал хэрэгцээний ногоон байгууламж" гэж хамрах хүрээ нь хязгаарлагдмал, тухайн хэрэглэгчид зориулагдсан ногоон байгууламжийг;

4.1.8. "ногоон зурвас" гэж хот, суурины гудамж, авто зам, төмөр замын зурвас газар, нисэх онгоцны буудлын, үйлдвэрлэлийн бүс, хог хаягдлын цэг, нийтийн аж ахуй, агуулахын зориулалттай барилга байгууламж, оршуулгын газар зэрэг тусгай зориулалтын үйл ажиллагаа явуулдаг барилга байгууламжийг олон нийт, орон сууцны бүсээс тусгаарлах болон дуу чимээ, утаа тоосжилтоос хамгаалах зорилгоор байгуулсан ногоон байгууламжийг;

4.1.9. "ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаа" гэж ногоон байгууламжийг төлөвлөх, байгуулах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, хяналт тавих, дагалт баялгийг ашиглах ургамлын нөөцийг бүрдүүлэх зорилго бүхий үржүүлгийн газар, хүлэмжийн аж ахуйтай холбогдох цогц үйл ажиллагааг;

4.1.10. "ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө" гэж тухайн засаг, захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн ногоон байгууламжийг төлөвлөх, байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээхэд чиглэгдсэн аж ахуйн арга хэмжээний хүрээнд гүйцэтгэх ажлыг цогцоор нь, тодорхой үе шаттайгаар тусгаж, төлөвлөсөн баримт бичгийг;

4.1.11. "ногоон байгууламжийг арчлах, хамгаалах" гэж ногоон байгууламжид шаардлагатай байнгын ургах нөхцөлийг бүрдүүлэх агротехнологийн горимыг мөрдөх болон өвчин, мал, амьтан, хөнөөлт шавж, түймэр, байгалийн гамшигт үзэгдэл, хүний зохисгүй үйл ажиллагааны улмаас ногоон байгууламжид үүсч болох сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, төлөв байдлыг сайжруулахад чиглэсэн технологийн дагуу хийж гүйцэтгэх үйл ажиллагааг;

4.1.12. "байгалийн төрх байдлын ногоон байгууламж" гэж хот, суурины эдэлбэр газрын барилгажсан хэсэг дэх унаган төрхөөрөө байгаа болон тохижуулсан ногоон байгууламжийг.

5 дугаар зүйл. Ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим

5.1. Хот, суурины ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд дараах зарчмыг баримтална:

5.1.1. ногоон хөгжлийн бодлогод нийцсэн, ил тод байх;

5.1.2. судалгаа, шинжилгээнд үндэслэн инноваци, дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлэх;

5.1.3. ногоон байгууламжийн тоо, хэмжээг нийгэм, эдийн засгийн хөгжил, хүн амын өсөлттэй уялдуулан байнга нэмэгдүүлэх;

5.1.4. тухайн хот, суурины ногоон байгууламж дахь мод, ургамлын амьдрах чадварыг сайжруулан, төрөл, зүйлийн бүрдлийг баяжуулах;

5.1.5. олон нийтийн оролцоог хангах, иргэд, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн идэвх, оролцоог урамшуулах, хамтын ажиллагаа, түншлэлийг хөгжүүлэх.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

НОГООН БАЙГУУЛАМЖИЙН ЗОРИУЛАЛТ, АНГИЛАЛ, БАЙРШИЛ, БҮРЭЛДЭХҮҮН

6 дугаар зүйл. Ногоон байгууламжийн зориулалт , ач холбогдол

6.1. Ногоон байгууламж нь дараах үүрэг, зориулалттай байна:

6.1.1. хүн амын ажиллаж, амьдрах эрүүл, аюулгүй, ая тухтай орчныг бүрдүүлэх;

6.1.2. агаар, ус, хөрс, дуу шуугианы бохирдлыг бууруулах;

6.1.3. уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, байгалийн тэнцэл алдагдахаас сэргийлэх;

6.1.4. хот, суурины архитектур - орон зайн бичил уур амьсгал, гоо зүй, чимэглэл бүхий танин мэдэхүйн тааламжтай орчныг бүрдүүлэх;

6.2. Ногоон байгууламжийг онц байдал зарласан үед болон гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааны хүрээнд аюул бүхий нутаг дэвсгэрээс хүн, мал, амьтан, эд баялгийг түр нүүлгэн шилжүүлж байрлуулах зориулалтаар ашиглаж болно.

7 дугаар зүйл. Ногоон байгууламжийн ангилал

7.1. Ногоон байгууламжийг үүрэг, зориулалтаар нь нийтийн хэрэгцээний, хязгаарлагдмал хэрэгцээний, тусгай зориулалтын, байгалийн унаган төрх байдлыг хадгалсан гэж ангилна.

7.2. Нийтийн хэрэгцээний ногоон байгууламж нь нийтийн цэцэрлэгт хүрээлэн, бичил цэцэрлэг, биеийн тамир, спорт, хүүхдийн тоглоомын талбай, цэцэрлэгт гудамж, талбай хамаарна.

7.3. Хязгаарлагдмал хэрэгцээний ногоон байгууламжид сургууль, сургуулийн өмнөх насны боловсролын байгууллага, эмнэлэг, орон сууц, үйлдвэрийн барилгын эдэлбэр газарт байгуулсан бичил цэцэрлэгжсэн орон зай, талбай хамаарна.

7.4. Тусгай зориулалтын ногоон байгууламжид ботаник цэцэрлэг, модлог ургамлын цэцэрлэг зэрэг ургамлыг тарималжуулах, нутагшуулах, шинэ сорт/төрөл гаргаж авах, ургамлын төрөл, зүйлийг хамгаалахтай холбогдсон судалгаа, шинжилгээний зориулалт бүхий газар, авто зам, төмөр зам, нисэх онгоцны буудлын зурвас газар, үйлдвэрлэлийн бүс, хатуу хог хаягдлын цэг, нийтийн аж ахуй, агуулахын зориулалттай барилга байгууламж, оршуулгын газар зэрэг тусгай зориулалтын үйл ажиллагаа явуулдаг барилга байгууламжийг олон нийт, орон сууцны бүсээс тусгаарлах, дуу шуугианы бохирдол, утаа тоосжилт, хөрсний эвдрэл, элсний нүүлт, салхи, элс, цасны хунгарлалтаас хамгаалах болон гол горхи, нуур цөөрмийн эргийн хамгаалалтын ногоон зурвас хамаарна.

7.5. Байгалийн төрх байдлын ногоон байгууламжид орон сууц, олон нийт, иргэний барилга байгууламж, амралт, аялал жуулчлалын зориулалтаар байгалийн унаган төрхийг түшиглэн тохижуулж, байгуулсан ногоон байгууламж хамаарна.

7.6. Нийтийн хэрэгцээний, тусгай зориулалтын болон байгалийн унаган төрх байдлыг хадгалсан ногоон байгууламж нь төрийн өмч байна.

8 дугаар зүйл. Ногоон байгууламж төлөвлөх, байгуулах газрын байршил

8.1. Ногоон байгууламжийг хот, суурины онцлог, хүн амын тоо, нутаг дэвсгэрийн хэмжээнээс хамаарч харилцан адилгүй хэмжээнд төлөвлөж байгуулна.

8.2. Ногоон байгууламжийг хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу дараах нутаг дэвсгэрт холбогдох хууль тогтоомж, норм, дүрэм, стандартад нийцүүлэн төлөвлөж байгуулна:

8.2.1. хот, суурины нийтийн эдэлбэр газар;

8.2.2. амралт, аялал жуулчлалын бүс;

8.2.3. авто болон төмөр замын зурвас газар;

8.2.4. хөрсний эвдрэл, элсний нүүлт, хүчтэй салхи, элс, цасны хунгарлалтаас хамгаалах шаардлагатай газар;

8.2.5. усны эх үүсвэрийн хамгаалалтын болон усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс;

8.2.6. ботаник цэцэрлэг, модлог ургамлын цэцэрлэг, ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд холбогдох эрдэм шинжилгээ, сургалт, судалгааны зориулалтаар олгосон бусад газар;

8.2.7. орон сууцны хороолол, бичил хороолол, гэр хороолол зэрэг суурьшлын бүс;

8.2.8. иргэн, хуулийн этгээдийн өмчилж, эзэмшиж, ашиглаж буй газар болон барилга байгууламжийн орчин;

8.2.9. барилга байгууламжийн доторхи орон зай болон дээвэр, хана;

8.2.10. бусад шаардлагатай газар.

8.3. Хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу барилгажих талбайд түр хугацаатай ногоон байгууламж байгуулна.

8.4. Ногоон байгууламжийн байршлыг байгалийн тогтоц, газрын гадаргуу, хөрсний онцлогт тохируулан тухайн газар нутаг дахь түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгал, ард иргэдийн зан заншил, уламжлал зэргийг харгалзан тогтооно.

9 дүгээр зүйл. Цэцэрлэгжсэн орон зай, талбайн бүрэлдэхүүн

9.1. Энэ хуулийн 7.2-т заасан ногоон байгууламж нь амьд мод, бут, сөөг, өвслөг ургамал, цэцэг зэрэг зөөлөн ландшафт, усан толио, усан оргилуур, архитектурын жижиг элемент, биеийн тамир, чийрэгжүүлэлтийн тоноглол, зориулалттай байгууламж, хүүхдийн тоглоомын талбай, дугуй болон явган зам, сүүдрэвч, сандал, гэрэлтүүлэг зэрэг хатуу ландшафтыг зохистой хослуулсан байна.

9.2. Энэ хуулийн 7.3-т заасан ногоон байгууламж нь амьд мод, ургамлын зохицол бүхий цэцэг, ургамал, мод, бут, сөөг болон зориулалтаасаа хамааруулан тохижуулсан зам, талбай, байгууламжтай байна.

9.3. Энэ хуулийн 7.4-т заасан ногоон байгууламжийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу шаардлагатай нөхцөлд байгуулна.

9.4. Ногоон байгууламж нь **Монгол орны уур, амьсгал болон** ургамалжилтын бүс бүслүүрийн онцлогт зохицсон, ургамлын төрөл, зүйлээс бүрдсэн байна.

9.5. Биеийн тамир, спортын зориулалттай барилга байгууламж, хүүхдийн тоглоомын талбай, дугуй болон явган зам, сүүдрэвч, сандал, гэрэлтүүлэг зэрэг хатуу ландшафтын эзлэх талбай тухайн цэцэрлэгт хүрээлэнгийн газар нутгийн 30 хувиас ихгүй байна.

9.6. Шинээр төлөвлөгдсөн барилга байгууламжийн эдэлбэр газрын 20-оос доошгүй хувийг ногоон байгууламж байхаар ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлнэ.

9.7. Хот, суурины ногоон байгууламжид дараах суулгацыг эх үүсвэр болгон ашиглана:

9.7.1. хүлэмж болон мод үржүүлгийн газарт бойжуулсан мод, сөөг;

9.7.2. түймрийн халз дахь мод, сөөг;

9.7.3. өндөр хүчдэлийн шугам доорх мод, сөөг;

9.7.4. авто болон төмөр замын трасст орж буй газрын мод, сөөг;

9.7.5. үндсэн ашиглалтын огтлол явагдах гэж буй талбай дахь залуу мод;

9.7.6. ойн аж ахуйн арга хэмжээний дагуу гэрэлтүүлэг, сийрүүлэх, залуужуулах огтлол хийхээр тусгаарласан байгалийн болон таримал ойгоос шилжүүлэх мод, сөөг;

9.7.7. туршиж нутагшсан импортын мод, сөөг;

9.7.8. ашиглалтын лиценз олгогдсон талбайгаас урьдчилан авах мод, сөөг.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

ТӨРИЙН БОЛОН ХОТ, СУУРИНЫ УДИРДАХ БАЙГУУЛЛАГЫН БҮРЭН ЭРХ

10 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

10.1. Улсын Их Хурал нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

10.1.1. ногоон байгууламжийн талаарх хууль тогтоомжийг батлах, тэдгээрийн биелэлтэд хяналт тавих;

10.1.2. ногоон байгууламжийн чиглэлээр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг жил бүрийн нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусган батлах;

10.1.3. энэ зүйлийн 10.1.2-т заасан үйл ажиллагаанд шаардагдах санхүүжилтийн эх үүсвэрийг жил бүрийн Төсвийн тухай хууль болон бусад холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд батлах;

10.1.4. хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

11 дүгээр зүйл. Засгийн газрын бүрэн эрх

11.1. Засгийн газар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 11.1.1. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны талаарх төрийн бодлого, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, салбар хоорондын үйл ажиллагааг зохицуулах;
- 11.1.2. улсын хэмжээний ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг баталж, хэрэгжилтэнд шаардагдах хөрөнгийг шийдвэрлэх, хяналт тавих;
- 11.1.3. хуульд заасан бусад эрх.

12 дугаар зүйл. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

12.1. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- 12.1.1. ногоон байгууламжийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах ;
- 12.1.2. улсын хэмжээнд хот, суурин газрын ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг ургамалжилтын бүс, бүслүүрт тохируулан боловсруулж, батлуулах, хэрэгжилтийг хангуулах;
- 12.1.3. ногоон байгууламжийг байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, устгах, буулгах, нөхөн сэргээхтэй холбогдсон дүрэм, журам, стандартыг хууль тогтоомжид заасны дагуу дангаараа болон холбогдох бусад байгууллагатай хамтран баталж, мөрдүүлэх;
- 12.1.4. ногоон байгууламжийг бүрдүүлэгч хэсэг болох мод, сөөг, зүлэг, цэцгийн үрийн нөөцийн сан бүрдүүлэх, мод үржүүлэг, үрсэлгээний газар байгуулах ажлыг мэргэжлийн удирдлага, зохицуулалтаар хангах;
- 12.1.5. ногоон байгууламжийг байгуулах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээхтэй холбогдсон мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрх олгох, цуцлах;
- 12.1.6. цэцэрлэгжүүлэлтийн мэргэжлийн байгууллагад тавигдах шаардлагыг батлах;
- 12.1.7. ногоон байгууламжийн төлөв байдал, чанарыг тодорхойлох, үнэлгээ өгөх, ашиглалт, хамгаалалтын байдлыг хянах;
- 12.1.8. ногоон байгууламжид учруулсан хохирлын хэмжээг тодорхойлох, ногоон байгууламжийн экологи, эдийн засгийн үнэлгээ тогтоох журмыг, батлах;
- 12.1.9. ногоон байгууламжийн мэдээллийн улсын нэгдсэн сан бүрдүүлэх;
- 12.1.10. ногоон байгууламж байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх зориулалтаар улсын төсвөөс олгосон хөрөнгийн хуваарилалт, зарцуулалтад хяналт тавих, гүйцэтгэлийг тайлагнах;
- 12.1.11. иргэдэд ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны талаар мэдлэг олгох сургалт, мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх арга хэмжээг Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай хамтран зохион байгуулах;
- 12.1.12. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллагын ажлыг дэмжих;
- 12.1.13. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд инноваци, шинэ дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;
- 12.1.14. ногоон байгууламжийн бүртгэл, тооллого хийх журмыг батлах;
- 12.1.15. ногоон байгууламжийн урамшууллын нийтлэг журмыг батлах;
- 12.1.16. ногоон байгууламж ашиглалт, хамгаалалт, арчилгааны талаарх нийтлэг журмыг батлах;
- 12.1.17. ногоон байгууламжийн төлөвлөлт, холбогдсон салбар хоорондын үйл ажиллагааны харилцан уялдааг хангаж, хэрэгжилтэд хяналт тавих.

12.2. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний эрхлэх асуудлын хүрээнд хот, суурины ногоон байгууламжийн асуудал хариуцсан нэгж ажиллана.

13 дугаар зүйл. Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

13.1. Барилга, хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

13.1.1. хот, суурины ногоон байгууламжийн төлөвлөлтийн норм, дүрэм, журам, зааврыг батлах;

13.1.2. хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, барилгажилтын төсөл, барилга байгууламжийн зураг төсөлд ногоон байгууламжийг норм, дүрэм, журам, зааврын дагуу тусгуулан, хэрэгжилтийг хангуулах;

13.1.3. хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, барилгажилтын төсөл, барилга байгууламжийн зураг төслийн дагуу ногоон байгууламжийг байгуулсан ажлын хэрэгжилтийн талаархи аймаг, нийслэлийн Засаг даргын тайланг жил бүр хэлэлцэх;

13.1.4. хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

14 дүгээр зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын бүрэн эрх, үүрэг

14.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал нь дараах эрх, үүрэгтэй:

14.1.1. улсын хэмжээний ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулан нутаг дэвсгэртээ хэрэгжүүлэх ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг батлах;

14.1.2. ногоон байгууламж байгуулах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээхэд шаардагдах зардлыг батлах, хяналт тавих;

14.1.3. нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд мөрдөх дүрэм, журмыг батлах, хяналт тавих;

14.1.4. энэ хуулийн 12.1.7-д заасны дагуу ногоон байгууламжийг нөхөн сэргээхэд шаардагдах зардлын нөхөн төлбөрийн хэмжээг тогтоох;

14.1.5. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг урамшуулах журмыг батлах.

14.1.6. хуульд заасан бусад эрх, үүрэг.

15 дугаар зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын бүрэн эрх, үүрэг

15.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга дараах эрх, үүрэгтэй:

15.1.1. хот, суурины ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулах, хэрэгжилтийг хангах, үр дүнг тайлагнах;

15.1.2. ногоон байгууламж байгуулах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх зориулалтаар улсын болон орон нутгийн төсвөөс олгосон хөрөнгийг зориулалтын дагуу захиран зарцуулах, гүйцэтгэлийг тухайн шатны Иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд тайлагнах;

15.1.3. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны тайланг Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал, байгаль орчны болон барилга, хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад жил бүр хүргүүлэх;

15.1.4. хот, суурины нутаг дэвсгэрт ногоон байгууламжийн тооллого, бүртгэл хөтлөх, мэдээллийн сан бүрдүүлэх;

15.1.5. нутаг дэвсгэртээ замын болон барилга байгууламж барих, өргөтгөх, шинэчлэх тохиолдолд өмнө байсан ногоон байгууламжийн тоо, хэмжээг бууруулахгүй байх эсхүл түүнтэй дүйцэхүйц нөхөх төлбөрийг ногоон байгууламжийн санд төвлөрүүлэх;

15.1.6. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг анхан шатны нэгжийн саналыг үндэслэн боловсруулж, тухайн шатны Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар батлуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

15.1.7. Ногоон байгууламжийн мод, сөөгийг бүртгэх, паспортжуулах;

15.1.8. Ойн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 31.1-д заасны дагуу иргэн 1, хуулийн этгээд 5-аас доошгүй модыг цэцэрлэгжилтэд зориулж тарих, боломжгүй тохиолдолд зардлыг **ногоон байгууламжийн сангийн** /тусгай дансанд төвлөрүүлэн зарцуулах;

15.1.9. хот, суурины хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд ногоон байгууламж байгуулахаар тусгагдсан эсхүл байгуулсан газрыг зориулалтын дагуу ашиглуулах, эзэмшүүлэх;

15.1.10. хуульд заасан бусад эрх, үүрэг.

15.2. Аймаг, нийслэл, сум, дүүрэг нь хот, суурины ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн бүтэц, нэгжтэй байна.

16 дугаар зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгж, түүний нийтлэг эрх, үүрэг

16.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгж нь дараах нийтлэг эрх, үүрэг хүлээнэ:

16.1.1. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг иргэд, олон нийтийн оролцоотойгоор боловсруулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

16.1.2. Ойн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн дагуу жил бүр мод тарьж ургуулах ажлыг зохион байгуулж, ногоон байгууламжийг тогтмол нэмэгдүүлэх;

16.1.3. ногоон байгууламж төлөвлөх, байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх талаар төрийн болон орон нутгийн удирдах байгууллагаас гаргах шийдвэрт санал оруулах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

16.1.4. ногоон байгууламжийн төлөв байдалд хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийх, түүний үр дүнг үндэслэн шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүр хэрэгжүүлэх, ногоон байгууламжийн мэдээллийн санд оруулах;

16.1.5. ногоон байгууламж байгуулах, арчлах, ашиглах, хамгаалах талаар иргэн, хуулийн этгээдээс гаргасан санал санаачлага, үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх;

16.1.6. хот, суурины хүрээлэн байгаа орчин, ногоон бүсийг хамгаалах, нөхөн сэргээх, зохистой ашиглах арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН МЭРГЭЖЛИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

17 дугаар зүйл. Цэцэрлэгжүүлэлтийн мэргэжлийн байгууллагын үйл ажиллагаа

17.1. Ногоон байгууламжийг байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, арга зүйн зөвлөгөөгөөр хангах эрх бүхий хуулийн этгээдийг цэцэрлэгжүүлэлтийн мэргэжлийн байгууллага гэнэ.

17.2. Энэ зүйлийн 17.1-д заасан байгууллага нь өмчийн аль ч төрөл, хэлбэртэй байж болно.

17.3. Энэ зүйлийн 17.1-д заасан байгууллага дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

17.3.1. хот, сууринд ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн түвшинд гүйцэтгэх;

17.3.2. хот, суурины ногоон байгууламж түүний тодорхой хэсэгт гэрээний үндсэн дээр үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх;

17.3.3. байгууллага, иргэдэд ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны талаар мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх, сургалт зохион байгуулах, хот суурины ногоон байгууламж төсөл, хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх;

17.3.4. өөрийн гүйцэтгэсэн ажлын чанар, үр дүнг хариуцаж, үйл ажиллагааг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад холбогдох журмын дагуу тайлагнах.

18 дугаар зүйл. Иргэн, хуулийн этгээдийн нийтлэг эрх, үүрэг

18.1. Иргэн, хуулийн этгээд нь ногоон байгууламжийн талаар холбогдох хууль тогтоомжид зааснаас гадна дараах нийтлэг эрх, үүргийг хүлээнэ:

18.1.1. ногоон байгууламжийн талаарх хууль тогтоомж, хот, суурины удирдлагын шийдвэр, холбогдох шаардлагыг биелүүлэх;

18.1.2. хот, суурины нутаг дэвсгэрт газар өмчлөгч, эзэмшигч, ашиглагч бүр хот төлөвлөлтийн норм, нормативын баримт бичгийн дагуу эдэлбэр газар, барилгын орчинд ногоон байгууламж байгуулах;

18.1.3. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох,

18.1.4. ногоон байгууламжийг зохистой ашиглах, хайрлан хамгаалах, түүний ургаж үржих хэвийн нөхцөл, эрүүл ахуйн нөхцөл, шаардлагыг хангах;

18.1.5. ногоон байгууламжийг хууль бусаар ашигласан, гэмтээсэн, устгаж сүйтгэсэн зөрчлийн талаар холбогдох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд мэдээллэх;

18.1.6. барилга, байгууламж, зам, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөх, зураг төсөл зохиох, бүтээн байгуулалтын болон засвар үйлчилгээний ажил гүйцэтгэхдээ холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу зөвшөөрөл авах, ногоон байгууламжид хохирол учруулахаас сэргийлэх, хохирол учруулсан нөхцөлд ногоон байгууламжийг нөхөн сэргээж, ногоон байгууламжийн экологи, эдийн засгийн үнэлгээний дагуу нөхөн төлбөр төлөх хохирлыг барагдуулах;

18.1.7. энэ хуулийн 9.6 дах заалтыг зөрчиж барилга байгууламж барих тохиолдолд тухайн барилга байгууламжийн эзэлхүүнтэй тэнцэх хэмжээний нөхөн төлбөрийг холбогдох журмын дагуу тооцож, ногоон байгууламжийн санд төвлөрүүлэх;

18.1.8. ногоон байгууламжийг хамгаалах, хөгжүүлэх, экологийн хүмүүжил олгох;

18.1.9. сайн дурын үндсэн дээр нийтийн хэрэгцээний болон бусад төрлийн ногоон байгууламжийн асуудал хариуцсан нэгжтэй зөвшилцөн мод, суулгац тарих, цэцэрлэгжүүлэх;

18.1.10. хот, суурины удирдлагаас нутаг дэвсгэрийнхээ ногоон байгууламжийг хөгжүүлэх чиглэлээр явуулж буй үйл ажиллагаанд шаардлагатай дэмжлэг үзүүлэх;

18.1.11. ногоон байгууламжийн бүртгэл мэдээллийн санд холбогдох мэдээллийг тухай бүр өгөх;

18.1.12. ногоон байгууламжийн үнэлгээ болон байгалийн давагдашгүй хүчин зүйлийн эрсдлийн үнэлгээ хийлгэх, даатгалд хамрагдаж болно.

18.2. Хуулийн этгээд нь энэ хуулийн 18.1- д зааснаас гадна дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

18.2.1. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд инноваци, шинэ технологи нэвтрүүлэх, дэвшилтэд агротехник мөрдөх, эрх бүхий байгууллагаар баталгаажсан стандартад нийцсэн бодис, бордоог хэрэглэх;

18.2.2. мод, сөөг нутагшуулах, шилжүүлэн суулгах тарималжуулах туршилт, судалгааны ажлыг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, эрх бүхий байгууллагаас зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр тариалалт хийх.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

НОГООН БАЙГУУЛАМЖИЙГ АШИГЛАХ, ХАМГААЛАХ, АРЧЛАХ, НӨХӨН СЭРГЭЭХ, НӨХӨН ТӨЛБӨР, НОГООН БАЙГУУЛАМЖИД ХОРИГЛОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ОЛОН НИЙТИЙН ОРОЛЦОО

19 дүгээр зүйл. Ногоон байгууламжийн ашиглах, хамгаалах, арчлах

19.1. Ногоон байгууламжийг ангиллаас нь хамааруулан дараах этгээд арчилж, хамгаалж, нөхөн сэргээнэ:

19.1.1. нийтийн хэрэгцээний болон байгалийн унаган төрх байдлыг хадгалсан ногоон байгууламжийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгж;

19.1.2. хязгаарлагдмал хэрэгцээний болон тусгай зориулалтын ногоон байгууламжийг эзэмшиж, ашиглаж буй иргэн, хуулийн этгээд;

19.1.3. орон сууцны хорооллын ногоон байгууламжийг Сууц өмчлөгчдийн холбоо;

19.2. Энэ хуулийн 19.1.1 дэх заалтын дагуу ногоон байгууламжтай холбогдох тайлан мэдээг Байгаль, орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад, 19.1.2, 19.1.3 дахь заалтын дагуу ногоон байгууламжтай холбогдох тайлан мэдээг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгжид жил бүр хүргүүлж байна.

19.3. Ногоон байгууламжийн ашиглалт, хамгаалалт, арчилгааг энэ хуулийн 12.1.16-д тусгагдсан журмын дагуу зохион байгуулна.

19.4. Нийтийн хэрэгцээний болон тусгай зориулалтын ногоон байгууламжийг хөнөөлт шавж, өвчнөөс сэргийлэх, үүссэн голомтыг устгах арга хэмжээг Ойн тухай хууль, Ургамал хамгааллын тухай хуульд заасны дагуу зохион байгуулна.

20 дугаар зүйл. Ногоон байгууламжийг нөхөн сэргээх, нөхөн төлбөр

20.1. Нийтийн хэрэгцээний, байгалийн унаган төрх байдлыг хадгалсан, тусгай зориулалтай ногоон байгууламжийг нөхөн сэргээхэд шаардагдах зардлыг улсын, орон нутгийн төсөв, ногоон байгууламжийн сан, бусад эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ.

20.2. Барилга болон замын байгууламж, инженерийн дэд бүтэц, тохижилтын ажлыг гүйцэтгэх явцад амьд мод, бут, сөөг, өвслөг ургамал, цэцэг зэрэг зөөлөн ландшафтыг хугалж үхүүлсэн, усан толио, усан оргилуур, архитектурын жижиг элемент, биеийн тамир, чийрэгжүүлэлтийн тоноглол, зориулалттай байгууламж, хүүхдийн тоглоомын талбай, дугуй болон явган зам, сүүдрэвч, сандал, гэрэлтүүлэг зэрэг хатуу ландшафтыг эвдэж сүйтгэсэн зэрэг учруулсан хохирлыг тухайн үйл ажиллагааг гүйцэтгэсэн этгээд холбогдох хууль, тогтоомжийн дагуу нөхөн төлж, сэргээнэ.

20.3. Ногоон байгууламжийг нөхөн сэргээх үйл ажиллагааг энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан гүйцэтгүүлнэ.

20.4. Замын байгууламж, инженерийн дэд бүтцийн төслүүдийг гүйцэтгэхэд захиалагч этгээд энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгжээс зөвшөөрөл авна.

20.5. Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч нөхөн төлбөрийг ногдуулж, төлөлтөд хяналт тавина.

21 дүгээр зүйл. Ногоон байгууламжид хориглох үйл ажиллагаа

21.1. Нийтийн хэрэгцээний, тусгай зориулалтын, байгалийн унаган төрх байдлыг хадгалсан ногоон байгууламжийн нутаг дэвсгэрт дараах үйл ажиллагааг хориглоно:

21.1.1. ногоон байгууламжийг зориулалтын бусаар ашиглах, устгах, барилга байгууламж барихыг;

21.1.2. холбогдох төрийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр байгалийн ойгоос том болон зулзаган мод, модлог ургамлыг шилжүүлэн суулгах;

21.1.3. ногоон байгууламжийн талбайд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дүгнэлтгүйгээр стандартын бус, импортын тарьц, суулгацыг нутагшуулах, тарималжуулах, тарих;

21.1.4. мод, сөөг, байгалийн дагалт баялаг, эмийн, хүнсний ургамлыг зүй бусаар түүж бэлтгэх, ашиглах, **гэмтээх, устгах**;

21.1.5. хортон шавж, мэрэгчид, түймэртэй тэмцэх, тэдгээрээс сэргийлэх арга хэмжээнд байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөх арга, техник, бодис, биологийн бэлдмэл хэрэглэх;

21.1.6. эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх, зар сурталчилгааны самбар байрлуулах;

21.1.7. батлагдсан зураг төсөлгүйгээр тохижилтын ажил гүйцэтгэх;

21.1.8. ногоон байгууламж дахь орц гарц, замыг хаах;

21.1.9. мал, амьтныг оруулах;

21.1.10. ногоон байгууламжийн талбайд химийн болон бусад хорт бодис, техникийн болон барилгын хог хаягдал хаяхгүй байх

22 дугаар зүйл. Олон нийтийн оролцоо

22.1. Ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн оролцоог дараах байдлаар хангана:

22.1.1. ногоон байгууламжийг төлөвлөх, байгуулах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээхэд оновчтой саналыг тусгах;

22.1.2. ногоон байгууламжийг байгуулах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх ажилд шаардлагатай нөхцөлд татан оролцуулах;

- 22.1.3. сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах;
- 22.1.4. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих.

22.2. Төрийн захиргааны төв байгууллага, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал, Засаг дарга нь энэ хуулийн хүрээнд гаргасан аливаа шийдвэрийн талаар тухай бүр олон нийтэд мэдээлнэ.

23 дугаар зүйл. Ногоон байгууламжид тавих төрийн хяналт

23.1. Ногоон байгууламжийг төлөвлөх, байгуулах, ашиглах, арчлах, хамгаалах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг эрх бүхий байгууллага хэрэгжүүлнэ.

23.2. Ногоон байгууламжид тавих төрийн хяналтыг Байгаль орчны тухай хууль, Хот байгуулалтын тухай хууль, Газрын тухай, Ойн тухай хууль, холбогдох бусад хууль тогтоомж, эрх бүхий байгууллагаас баталсан стандарт, норм, дүрмийн дагуу хэрэгжүүлнэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ НОГООН БАЙГУУЛАМЖИЙН БҮРТГЭЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН НЭГДСЭН САН

24 дүгээр зүйл. Ногоон байгууламжийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан

24.1. Ногоон байгууламжийн байршил, хил зааг, талбай, эзлэхүүн, ургамлын төрөл зүйл, тоо хэмжээ, төлөв байдлын талаарх мэдээллийг багтаасан бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сантай байна. Энэхүү сан нь Хот байгуулалтын мэдээллийн сантай уялдсан байна.

24.2. Ногоон байгууламжийн нэгдсэн мэдээллийн санг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хот, суурины ногоон байгууламжийн бүртгэл, мэдээллийн санг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгж холбогдох журмын дагуу эрхлэн хөтөлнө.

24.3. Ногоон байгууламжийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан нь хот, суурины ногоон байгууламжийн тооллогын дүнг үндэслэж, тооллого хийх хугацаа, мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлэхтэй холбогдсон журам, зааврыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

24.4. Ногоон байгууламжийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санг дараах зорилгоор ашиглана:

24.4.1. ногоон байгууламжийн хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлох;

24.4.2. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулах, түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах;

24.4.3. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх;

24.4.4. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ САНХҮҮЖИЛТ, ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ҮЗҮҮЛЭХ ДЭМЖЛЭГ, ХУУЛЬ ТОГТООМЖ ЗӨРЧИГЧДӨД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА

25 дугаар зүйл. Ногоон байгууламжийн үйл ажиллагааны санхүүжилт

25.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга нь ногоон байгууламжийн сантай байна.

25.2. Сангийн үйл ажиллагааг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар баталсан журмаар зохицуулна.

25.3. Ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг дараах байдлаар шийдвэрлэнэ:

25.3.1. улсын болон орон нутгийн төсөв;

25.3.2. орон нутгийн хөгжлийн сан;

25.3.3. Засгийн газрын байгаль хамгаалах тусгай сан;

25.3.4. гадаад улс, олон улсын байгууллагын хандив тусламж, төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилт;

25.3.5. иргэн, хувийн хэвшлийн байгууллагаас гаргах хөрөнгө;

25.3.6. ногоон байгууламжийн сан;

25.3.7. бусад эх үүсвэр.

25.4. Энэ хуулийн 25.3.1, 25.3.2, 25.3.3-т заасан тухайн жилийн хөрөнгийн эх үүсвэрийн 20 хувиас доошгүй хувийг ногоон байгууламж, цэцэрлэгжүүлэлтийн үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд зориулна.

26 дугаар зүйл. Иргэн, хуулийн этгээдэд үзүүлэх дэмжлэг

26.1. Ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа иргэн, хуулийн этгээдэд дараах дэмжлэг үзүүлнэ:

26.1.1. иргэнд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай, хуулийн этгээдэд Аж ахуйн нэгж байгууллагын орлогын албан татварын тухай хуулийн дагуу орлогын албан татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх;

26.1.2. элэгдэл, эвдрэлд орж ашиглалтгүй орхигдсон газрыг өөрийн хүч, хөрөнгөөр нөхөн сэргээж, ногоон байгууламж байгуулсан бол Газрын тухай хуулийн 27.5, 27.6-д заасны дагуу давуу эрхээр эзэмших эрх олгох;

26.1.3. энэ хуулийн 4.1.4-т заасан газрыг Газрын төлбөрийн тухай хуулийн 8.2-т заасны дагуу газрын төлбөрөөс чөлөөлөх;

26.1.4. иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас цэцэрлэгжүүлсэн талбай, ногоон байгууламжийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хот, суурины нийтийн хэрэгцээнд худалдан авах;

26.1.5. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаанд инноваци, дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлсэн иргэн, хуулийн этгээдэд үр дүнг харгалзан холбогдох журмын дагуу урамшуулал олгох;

26.1.6. ногоон байгууламжийн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа иргэд, хуулийн этгээдэд хөнгөлөлттэй зээл, тусламж олгох зэрэг санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх.

27 дугаар зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага /Зөрчлийн тухай хуулинд нэмэлтээг тусгагдах/

27.1. Ногоон байгууламжийн тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд зөрчлийн шинж байдал, хохирлын хэмжээг харгалзан эрүүгийн болон захиргааны хариуцлагыг **Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу** хүлээлгэнэ.

27.2. Ногоон байгууламжийн тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол эрх бүхий ажилтан захиргааны хариуцлагыг **Зөрчлийн тухай хуулийн дагуу** хүлээлгэнэ.

27.2.1. барилга, хот байгуулалтын журам зөрчиж зөвшөөрөлгүйгээр ногоон байгууламжийн талбай дээр барилгын ажил гүйцэтгэсэн бол газар чөлөөлүүлэх, нөхөн сэргээх, түүнтэй холбогдон гарах зардлыг төлүүлэх, Барилгын тухай хуулийн 20.8-д заасны дагуу тусгай зөвшөөрлийг цуцлах, иргэнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож;

27.2.2. ногоон байгууламжийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулсны дараа ногоон байгууламжийг нөхөн сэргээж хэвийн байдалд оруулаагүй эсвэл дутуу, чанаргүй гүйцэтгэсэн бол зөрчил гаргасан иргэнийг таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, зөрчлийг арилгуулж, гарсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх;

27.2.3. ногоон байгууламжид хог хаягдал ил задгай асгах, гал түлэх, орчин тойрноо бохирдуулах зэргээр ариун цэврийн шаардлага, галын аюулгүй байдлыг зөрчсөн бол зөрчлийг арилгуулж, гарсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх, иргэнийг нэг зуун нэгжтэй тэнцэх тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг мянаган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно;

27.2.4. гарцгүй газраар ногоон байгууламж, зүлгэн дээгүүр явсан иргэнийг тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг, хуулийн этгээдийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно;

27.2.5. мод сөөгийн мөчир хугалж гэмтээх, цэцэг таслах зэргээр ногоон байгууламжид хохирол учруулсан хүүхдийн эцэг эх, асран хамгаалагч, иргэнийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр төргөнө, мал, амьтны эзэмшигч иргэнийг тавин нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгоно;

27.2.6. ногоон байгууламжид ургаж байгаа 1 модыг огтлосон иргэн 3, аж ахуйн нэгж, байгууллага 25 болгож нөхөн тарьж ургуулах эсхүл холбогдох журмын дагуу мөнгөн хэлбэрээр тооцож, ногоон байгууламжийн асуудал эрхэлсэн нэгжид хүлээлгэн өгнө;

27.2.7. энэ хуулийн хориглох үйл ажиллагааг зөрчсөн бол хууль бусаар олсон хөрөнгө, орлогыг хурааж, учруулсан хохирол, нөхөн төлбөрийг гаргуулж иргэнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно;

27.2.8. энэ хуулийн 9.6 дахь заалтыг зөрчсөн иргэнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх төгрөгөөр торгож, барилга байгууламж барих зөвшөөрөл олгосон албан тушаалтанд захиргааны хариуцлага хүлээлгэнэ;

ГАРЫН ҮСЭГ